

ՀՀ ԳԱԱ Հ. ԱՃԱՌՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

**Երիտասարդ լեզվաբանների
հանրապետական IV գիտաժողովի զեկուցումներ
(Երևան, 2014 թ., հոկտեմբերի 1-2)**

Երևան
Ասողիկ
2014

INSTITUTE OF LINGUISTICS OF NAS

Young Linguists' IV Republican Conference Reports

(Yerevan, 2014, October 1-2)

ИНСТИТУТ ЯЗЫКА ИМ. Р. АЧАРЯНА НАН РА

Доклады IV республиканской научной конференции

МОЛОДЫХ ЛИНГВИСТОВ

(Ереван, 2014 г., 1-2 октября)

ՀՏԴ 801:06
ԳՄԴ 81
Ե 859

Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Ե 859 Երիտասարդ լեզվաբանների հանրապետական IV գիտաժողովի
գեկուցումներ(Երևան, 2014 թ., հոկտեմբերի 1-2)/ ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի
անվան լեզվի ինստիտուտ.- Եր.: Ստոդիկ, 2014.-128 էջ:

Խմբագրական խորհուրդ՝
բ.գ.թ. դոց. Վ. Կատվայան (նախագահ),
բ.գ.դ. Ռ. Թոխմախյան,
բ.գ.դ., պրոֆ. Գ. Խաչատրյան,
բ.գ.դ., պրոֆ. Վ. Համբարձումյան,
բ.գ.դ., պրոֆ. Լ. Հովհաննիսյան,
բ.գ.դ., պրոֆ. Լ. Հովսեփյան,
բ.գ.թ. Ն. Հովհաննիսյան,
բ.գ.թ. Ժ. Միքայելյան,
բ.գ.թ. Ն. Սարգսյան,
բ.գ.թ. Տ. Միրունյան:

ՀՏԴ 801:06
ԳՄԴ 81

ISBN 978-9939-50-275-5

© Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ, 2014

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Աբրոյան Հերմինե , Առկայական տրոհման միջոցները արևմտահայերենում.....	5
Թաղևոսյան Հասմիկ , Աշխարհաբարի հոլովական առանձնահատկությունների դրսևորումը ուշ միջնադարի բժշկարաններում (Սսար և Բունիաթ Մերաստացիներ).....	16
Հովհաննիսյան Մերի , Լեզվի հարցերը Տերյանի հոդվածներում և նամակներում.....	30
Մկրտչյան Գարիկ , Առկայացման քերականական կարգի առանձնահատկությունները միջին հայերենում և Մշո բարբառում	38
Մուրադյան Լուսինե , Կցականության, թեքականության և անջատականության արտահայտությունը հայերենի, ռուսերենի և անգլերենի անցյալ անկատար ժամանակաձևերում.....	47
Սարգսյան Մերի , Ավելորդաբանություններ Երևանի խոսակցական լեզվում.....	56
 <i>Հաղորդումներ</i>	
Ղամոյան Լուսինե , Երևանի լեզվի արդի վիճակը.....	62
Մելքոնյան Լուիզա , Փոխառություններ և օտարաբանություններ արդի հայերեն խոսքում.....	70
Մնացականյան Դոնարա , Էջմիածնի և Արմավիրի տարածաշրջանների տեղանունների իմաստային վերլուծություն.....	81
Սարգսյան Լիանա , Բայերի սեռային անցումներ արդի արևելահայերենում.....	92
Սարգսյան Լուիզա , Իմաստափոխական իրողություններ գոյականակազմ բայերի համակարգում.....	107
Քարտաշյան Անահիտ , Հնչյունափոխական մի քանի երևույթներ Երևանի խոսակցական լեզվում.....	120

Հովհաննիսյան Մերի
(Երևանի պետական համալսարան)

**ԼԵԶՎԻ ՀԱՐՑԵՐԸ ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆԻ
ՀՈԴՎԱԾՆԵՐՈՒՄ ԵՎ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՄ**

Հայ գրական լեզվի հարցերը մշտապես մտահոգել են Վահան Տերյանին: Բանաստեղծի տեսակետները լեզվական հարցերի վերաբերյալ արտահայտված են հոդվածներում («Հոգևոր Հայաստան», «Ալեքսանդր Օտտոլրյան», «Անունը կա, ամանումը չկա», «Արջի ծառայություն», «Մի բացատրություն»), նամակներում և Հովհաննես Հովհաննիսյանի ու հայ բանաստեղծության լեզվի հարցերին նվիրված երկու զեկուցումներում*, ինչպես նաև 1914 թ. կարդացած «Հայ գրականության գալիք օրը» հայտնի զեկուցման մեջ:

Լեզվի վերաբերյալ բանաստեղծի տեսակետները ներառում են հարցերի հետևյալ շրջանակը. ա. գրական լեզվի դերը, գործածության ոլորտներն ու մշակման ուղիները, բ. լեզվի «կենտրոնացման» հարցը, այսինքն՝ գրական լեզուն գործածելի դարձնելու և կանոնավորելու խնդիրը, գ. օտարախոսության հաղթահարումը՝ որպես լեզվի զարգացման կարևոր գործոն, դ. բանաստեղծի դիրքորոշումը փոխառությունների վերաբերյալ:

Տերյանն ամենից առաջ մտահոգվել է հայ գրականության գալիք օրով, ուղիներ փնտրել գրական լեզվի զարգացման ու «վերելքի» համար: Ըստ բանաստեղծի՝ գրականության զարգացումը պայմանավորված է ոչ միայն համամարդկային գաղափարների ու հույզերի արտացոլմամբ, այլև բարձր մշակման հասած գրական լեզվով:

*Նշված զեկուցումների բնագրերը չեն պահպանվել, դրանց բովանդակության սեղմ շարադրանքը ներկայացրել է Պ. Մակինցյանը և տպագրել «Մշակ» թերթում (Թիֆլիս, 1917, N 26):

Տերյանի զեկուցումներից ու նամակներից պարզ է դառնում, որ բանաստեղծն ունեցել է գեղարվեստական գրականության ու մշակույթի զարգացման գործում ազգային լեզվի նշանակության խորը և հստակ ըմբռնում: Նա ազգային լեզվի դերն ու նրա մշակման ուղին համարել է գրականության զարգացման բոլոր գործոններից ամենակարևորը, քանի որ լեզուն ազգային մշակույթի ամենագորեղ գործոնն է: «Կուլտուրականության առաջին պայմանը զարգացած, հարուստ և ճկուն լեզուն է: Շքեղ շենքերը, պալատներն ու տաճարները այնքան ցայտուն կերպով չեն ցուլացնում ժողովրդի կուլտուրան, որքան լեզուն»²⁵,– գրում է բանաստեղծը: Նա համոզված է, որ «լեզուն ժողովրդի հոգու, բնավորության արտահայտիչն է»²⁶, նաև՝ «լեզուն կուլտուրայի ամենագորեղ մղիչն է, մարդու ամենահավատարիմ ու անդավաճան մխիթարիչն ու սփոփիչը անխոս բնության, անբարբառ տիեզերքի առջև»²⁷:

Որոշակի տարբերակում մտցնելով *գրական լեզու*, *զեղարվեստական գրականության լեզու*, *գիտության լեզու*, *բարբառ* և այլ անվանումների ու հասկացությունների միջև բանաստեղծը տարորոշում է հայ գեղարվեստական գրականության արևելյան ճյուղի լեզվական մշակույթի երկու հիմնական ուղղությունները. «Մյուս կողմից մեր ռուսահայ կամ արևելյան լեզուն առաջ է գնացել երկու շավղով, երկու ճյուղավորությամբ՝ մի կողմից դա այն լեզուն է, որ դարձել է մեր մամուլի այժմյան լեզուն, այլ խոսքով՝ մեր գրական լեզուն, մյուս կողմից՝ այն լեզուն, որ գործածել են Աբովյանը, և հետո Պռոշյանը, Աղայանը և Թումանյանը»²⁸: Ալ. Ծատուրյանի մասին գրած հոդվածում ևս Տերյանը խոսում է լեզվամշակման այդ երկու հակադիր ուղղությունների մասին՝ այս դեպքում ոչ թե լեզուն, այլ գեղար-

²⁵ Վ. Տերյան, *Երկերի ժողովածու*, հ. 2, Ե., 1961, էջ 282:

²⁶ Նույն տեղում:

²⁷ Նույն տեղում, էջ 381:

²⁸ Նույն տեղում, էջ 284:

վեստական գրականությունը նկատի ունենալով. «Մեր գրականությունը առաջ է գնացել երկու ուղղությամբ՝ Արևմտյան-Պռոշյան-Ադայան-Թումանյան-Իսահակյան և Նազարյան-Նալբանդյան-Շահազիզ-Պատկանյան-Ծատուրյան: Մեկի մեջ իշխում է ժողովրդական ոգին, մյուսը ստեղծում է մեր գրական լեզուն ընտրած մի միջին ճանապարհի գրաբարի ու ժողովրդական բարբառների միջև»²⁹: Բանաստեղծն իրավացիորեն նկատում է, որ այդ երկու ճյուղավորումներից մեկը դարձել է մամուլի, գրագրության լեզուն, իսկ մյուսը կիրառվել է գլխավորապես գեղարվեստական ստեղծագործությունների լեզվում: Իսկ լեզվի երկփեղկման պատճառ Տերյանը համարել է այն, որ մեր գրողները երբեմն հակում են ցուցաբերել դեպի գրաբարը կամ բարբառները: Ստեղծված իրավիճակը խոչընդոտել է հայ գրական լեզվի կանոնավորումն ու զարգացումը:

Մինչև 19-րդ դ. կեսերը հայ գրական լեզուն չի կիրառվել գեղարվեստական գրականության մեջ, քանի որ «չի ունեցել զարգացման կանոնավոր հուն»: 19-րդ դ. երկրորդ կեսից սկսած՝ հայ նոր գրական լեզուն սկսել է զարգացում ապրել: Գրական լեզվի զարգացման գործում, ըստ Տերյանի, մղիչ գործոն եղել է ոչ թե գեղարվեստական գրականությունը, այլ գաղութահայ պարբերական մամուլն ու դպրոցները: Ահա թե ինչու է հայ մամուլի լեզուն բանաստեղծը համարում գրական լեզուն՝ նրան հակադրելով լեզվական մշակույթի այն ուղղությունը, որը լիովին առնչվում էր գեղարվեստական գրականության ստեղծմանը: Դրա համար էլ գրական լեզվի ժողովրդայնացման ուղղությունը շեղում էր գրական լեզվի արհեստական ու հռետորական բնույթի դեմ:

Տերյանն անդրադառնում է հայ գրական լեզվի մշակման երկու ուղղությունների թերություններին ու արժանիքներին: Բարձր գնահատելով լեզվամշակման հակադիր ուղղության ներկայացուցիչներին՝ բանաստեղծը միաժամանակ *ան-*

²⁹ Նույն տեղում, էջ 239:

կենդան, կիսամեռ և այլ որակումներ է տալիս լեզվական հյուսիսափայլյան ուղղությանը, որի ներկայացուցիչն էր համարում իրեն³⁰: Այդ լեզվի մեջ հենց պատկերավորության պական էլ ամենայն հավանականությամբ չէր բավարարել Պոռշյանին, Ադայանին, Սունդուկյանին. «Եվ շատ հասկանալի է, որ Սունդուկյանի նման մի անգուգական տաղանդ պետք է նկատեր, որ դրամայի ասպարեզում, թատրոնում այդ Նազարյան-Շահազիզյան լեզուն անկիրառելի է, անթույլատրելի, անհնար: Որովհետև ոչ մի տեղ այնքան աչքի չի ընկնում լեզվի մեռածությունը, որքան թատրոնում և այն կենցաղագրական –նատուրալիստական թատրոնում: Մյուս կողմից նույնը պիտի զգար և՛ Ադայանը, և՛ Պոռշյանը ժողովրդական կենդանի կենցաղին մոտենալիս»³¹:

Նոր գրական լեզվին նման որակումներ տալիս էր նաև Թումանյանը. «Էս լեզուն աղքատ, չոր ու ցամաք բառերի մի տերողորմյա է, անոճ ու անկենդան»³²: Եթե գրական լեզվի գնահատման հարցում Տեքյանի ու Թումանյանի կարծիքները համընկնում էին, ապա գրողների կարծիքները՝ գրական լեզվի զարգացման հեռանկարների վերաբերյալ, տարբերվում էին: Ի տարբերություն Թումանյանի՝ Տեքյանը համոզված էր, որ լեզվամշակման Աբովյան – Պոռշյան – Սունդուկյան – Թումանյան ուղղությունը, որքան էլ պատկերավոր լիներ, չէր կարող հաղթել Նազարյան – Շահազիզ – Հովհաննիսյան – Ծատուրյան ուղղությանը: Պատմական զարգացման հետևանքով հայ նոր գրական լեզու էր դարձել ոչ թե «կենդանի ու բնական», այլ «արվեստական», «անկենդան ու շինծու» լեզուն: Գաղութային, անկենդան լեզվի հաղթանակի գլխավոր գործոնը պայմանավորված էր այդ լեզվի համընդհանուր ու հասկանալի լինելով: «Լեզուն զարգանում է ազատ և չի կամենում հպատակվել լեզվաբաննե-

³⁰ Վ. Տեքյան, *Երկերի ժողովածու*, հ. 2, էջ 285:

³¹ Նույն տեղում:

³² Զ. Թումանյան, *Երկերի ժողովածու*, հ. 4, Ե., 1951, էջ 142:

րին պեղած հին օրենքներին և օրինակներին»³³, – գրում է Տերյանը: Բանաստեղծը հայ գրականության գալիք օրը պատկերացնում էր համամարդկային գաղափարներով ու հույզերով, «լայն ճանապարհի լեզվի» բարձրարվեստ գեղարվեստական մշակմամբ, որը պետք է նոր կյանք տար անկենդան լեզվին:

Տերյանը հայ գրականության գեղարվեստական վերելքի համար անհրաժեշտ երկու հանգամանք էր կարևորում՝ «ագգային կճեպից» դուրս եկած, համամարդկային հույզեր ու գաղափարներ արտահայտող գրականություն և մշակված, զարգացած գրական լեզու: Պատմական յուրաքանչյուր դարաշրջան թելադրում է կյանքն արտացոլելու իր սկզբունքներն ու չափանիշները, ուստի նպաստավոր չէր ժամանակի ռուս և եվրոպական գրականության բուռն որոնումների տեսադաշտում հայացքը ուղղել նախորդ շրջանի «գավառական» կամ «կիսագյուղացիական» գրականությանը: Անհրաժեշտ էր հաղորդակից լինել աշխարհի բարձրարվեստ մշակույթներին և հայ գրականությունը դուրս բերել շրջագծված գրական ավանդույթների կաղապարներից, մոտեցնել ժամանակակից մարդուն ու մտածողությանը: Ինչպես նշում է 20-րդ դ. հայ գրական–քննադատական մտքի խոշորագույն ներկայացուցիչներից մեկը՝ Հ. Օշականը, Տերյանն «առանց ցոյցի շեղեցաւ մեծերին սիրելի ավանդութիւններէն» և «բարեշրջեց» արևելահայ բանաստեղծության ընթացքը³⁴: Պատահական չէ, որ Թումանյանի նման մեծությունը արևելահայ չափածոյի լեզվի զարգացման երրորդ փուլի հիմնադիր էր համարում ոչ թե իրեն կամ Իսահակյանին, այլ Տերյանին: Բանաստեղծի քնարերգության՝ իբրև իր ժամանակի գլխավոր ապրումների ու դիմապատկերի ըմբռնումն էր Թումանյանին թելադրում արևելահայ բանարվեստի պատմության մեջ տերյանա-

³³ Վ. Տերյան, *նշվ. աշխ.*, 2, էջ 289:

³⁴ Յ. Օշական, *Արևելահայ դեմքեր*, Պէյրուֆ, 1999, էջ 217:

կան շրջանն առանձնացնել իբրև նոր սկիզբ³⁵:

Տերյանական լեզվի երևան գալով՝ լեզվամշակման ժողովրդական ուղղությունը տեղի տվեց: «Այն չմահացավ, իհարկե,– գրում է Ռ. Իշխանյանը,– բայց Տերյանի հանդես գալով վճռվեց «ով ումի» հարցը. արևելահայոց բանաստեղծության մեջ և առհասարակ գեղարվեստական խոսքում վերջնական ու բացարձակ գերիշխանությունն անցավ զուտ գրական լեզվին»³⁶:

Հայերենի ավանդական բառաշինության ու Մխիթարյանների կատարած գործի նկատմամբ Տերյանը դրսևորում է քննադատական վերաբերմունք: Գրողը ընդգծում է «լեզվի եվրոպականացման» անհրաժեշտությունը, այսինքն՝ «եվրոպական բառերի» առատ մուտքը հայերեն, պետք է փոխառություններ կատարել տարբեր լեզուներից՝ «ստեղծագործական» լեզվի օգնությամբ յուրացնելով և ընդունելով դրանք: Այս առումով նա քննադատում է Մխիթարյանների գործունեությունը. «Նրանք օտար բառը թարգմանում են կամ տեղը մի նոր, ինչպես իրենք են ասում, ավելի հայաշունչ բառ են թխում: Վելոսիպեդին ասում են հեծանիվ, ինտելիգենցիային՝ մտավորականություն, սոցիոլոգիային՝ ընկերաբանություն, ֆիլոսոֆիային՝ իմաստասիրություն, պալատոյին՝ վերարկու, գալոշին՝ կրկնակոշիկ, փեշին՝ վառարան, տրամվային՝ էլեկտրաքարշ և այլն: Այդ ձևը սխալ է ոչ միայն նրա համար, որ «տրամվայ» բառը «էլեկտրաքարշ» բառից և՛ բարեհնչյուն է, և՛ դյուրըմբռնելի, այլև գլխավորապես նրա համար, որ այդպիսի սխալաստիկ ձևով ստեղծվում է մի շարք անկենդան, շինծու, անհասկանալի բառերի ու դարձվածքների, որոնք մեր լեզուն դժվարացնում են, դարձնում ավելի դժվար յուրացվող մի լեզու...»³⁷: Սակայն նշված տեսակետը բանաստեղծը չկիրառեց

³⁵ **Հ. Թումանյան**, Երկերի ժող. 6 հատորով, հ. 4, Քննադատություն և հրապարակախոսություն (1892-1921), Ե., 1951, էջ 381:

³⁶ **Ռ. Իշխանյան**, *Արևելահայ բանաստեղծության լեզվի պատմություն*, Ե., 1978, էջ 348-349:

³⁷ **Վ. Տերյան**, *Երկերի ժողովածու*, հ. 2, էջ 280:

իր ստեղծագործության մեջ: Դրա համար էլ Տերյանի խոսքարվեստը բառաշինության դասական օրինակ է, իսկ ռճական որոշակի արժեքով գործածվող նորաբանությունները գեղարվեստական խոսքի ու միջավայրի երանգավորման նպատակադրում ունեն:

Հայերենի զարգացման, պահպանման ճանապարհին Տերյանը լուրջ խոչընդոտ էր համարում հայ ժողովրդի մեջ խոր արմատներ գցած օտարախոսությունը: Նա մայրենիի պահպանումը համարում էր առօրյա գործելակերպ, լեզվի ամենօրյա բանավոր ու գրավոր գործածություն: Տերյանը բարոյական ու հասարակական աղետ է համարում, որ հայության մտավորականության զգալի մասը հայերեն չի խոսում: «Եթե «Հայ գրականության գալիք օրը» զեկուցման մեջ կարելի է որոշակի հանդուրժողականություն գտնել օտարախոս հայ մտավորականության նկատմամբ, ապա «Հոգևոր Հայաստանում» խստորեն քննադատվում է ազգային լեզվով չխոսող մտավորականությունը: Բանաստեղծը մերժում է օտարախոսության ամեն մի երևույթ: Տերյանը ոչ բնականոն է համարում անգամ՝ իր և ընկերների նամակագրությունը երբեմն հայերեն չէ, այլ դեպքերում խոսում է հայերեն չիմացող կանանց հայերեն սովորեցնելու մասին և այլն:

Ցուլակ Խանգաղյանին հասցեագրած մի շարք նամակներում բանաստեղծը խիստ դժգոհություն է հայտնում, որ Խանգաղյան ամուսինները իրենց երեխայի հետ հայերեն չեն խոսում. «Ձեր փոքրիկ դստերը բարև կանես և կասես, որ Վահան քեռին դժգոհ է, որ նա հայերեն չի բլբլացնում...»³⁸: Մեկ այլ նամակում, մտաբերելով Լազարյան ճեմարանի դաստիարակ Ալ. Ֆլինկի խոսքերը, գրում է. «Մտաբերում եմ սրիկա Ֆլինկի բառերը՝ «Խղճուկ ժողովուրդ էք, և ձեր լեզուն էլ խղճուկ է: Ո՛չ, լեզուն խղճուկ չէ, բայց մենք համենայն դեպս, իսկապես խղճուկ ժողովուրդ ենք»³⁹: Տերյանը, հայերենը համարելով ամենահարուստ

³⁸ Վ. Տերյան, *Երկերի ժողովածու*, հ. 3, Ե., 1963, էջ 305:

³⁹ Վ. Տերյան, *Երկերի ժողովածու*, հ. 3, էջ 452:

լեզուներից մեկն աշխարհում, իր ազգակիցներից շատերին խղճուկ էր համարում այդ պարզևի արժեքը չհասկանալու համար: Տերյանի կյանքից հայտնի են նաև ուրիշ դրվագներ, երբ նա բարոյական անկում է համարում ազգային լեզուն չկիրառելը: Հիշենք նաև այն հայտնի դեպքը, որ առիթ դարձավ «Չեմ դավաճանի իմ Նվարդին» ութնյակի գրությանը, ուր Արայի կնոջ՝ Նվարդի կերպարը խորհրդանշում է հայոց լեզուն:

Այսպիսին են եղել Վահան Տերյանի տեսակետները հայոց լեզվի դերի, նշանակության ու զարգացման հեռանկարների մասին, այն, ինչ էական է եղել բանաստեղծի համար, քանի որ, ինչպես փաստում է նա, լեզուն ազգի լինելության միակ գրավականն է, «լեզուն ազգի հոգին է. կենդանի է այդ հոգին, կենդանի է և ազգը. կենսունակ է առաջինը, ուրեմն կենսունակ է և երկրորդը»⁴⁰:

Hovhannisyan Mary – The Problems of Language in the Articles and Letters of Teryan. - Teryan was constantly troubled about the issues of literary language, and in his letters and articles he expressed views on the great importance that national language had in the development of fiction and culture, as well as on the areas of usages and processing directions of literary language. It becomes clear from the reports and letters of Teryan, that he considered the role of national language and the path of its development to be the most important factor for the development of literature.

Оганнисян Мери – Языковые проблемы в статьях и письмах Теряна.- Проблемы литературного языка были постоянной заботой Теряна, и в своих письмах и статьях он высказал мнение о большом значении национального языка в развитии художественной литературы и культуры, а также о сферах использования и направлениях переработки литературного языка. Из писем и отчетов Теряна становится ясно, что он считал роль национального языка и путь его развития самым важным фактором развития литературы.

⁴⁰ Վ. Տերյան, *Երկերի ժողովածու*, էջ 290:

ՀՀ ԳԱԱ Հ. ԱՃԱՌՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԼԵԶՎԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

**Երիտասարդ լեզվաբանների
հանրապետական IV գիտաժողովի զեկուցումներ
(Երևան, 2014 թ., հոկտեմբերի 1-2)**

INSTITUTE OF LINGUISTICS OF NAS OF RA

Young Linguists' IV Republican Conference Reports

(Yerevan, 2014, October 1-2)

ИНСТИТУТ ЯЗЫКА ИМ. Р. АЧАРЯНА НАН РА

Доклады IV республиканской научной конференции

МОЛОДЫХ ЛИНГВИСТОВ

(Ереван, 2014 г., 1-2 октября)



ԱՍՈՂԻԿ

Տպագրված է «ԱՍՈՂԻԿ» հրատարակչության տպարանում:

Ք. Երևան, Մայաթ-Նովա 24, (գրասենյակ)

Ավան, Դավիթ Մալյան 45 (տպարան)

Հեռ. (374 10) 54 49 82, 62 38 63

Էլ. փոստ՝ info@asoghik.am